

Óli Jacobsen
olijacobsen@olivant.fo

Føroysk vitjan hjá Teddy Kollek. F.v. Tróndur, Linda, Óli Jákup og pápi teirra saman við hjúnunum báðum.

Gurion, sum var fyrsti forsætismálaráðharri Ísraels. Her var eisini brúk fyri teimum evnum, sum Teddy hevði at fáa umsitingina at virka til fulnar.

Í 1964 kemur split í arbeidara-flokkinn Mapai. Ben Gurion fer burtur úr flokkinum og stovnar saman við øðrum ein nýggjan arbeidaraflokk, sum kallaðist Rafi. (Flokkarnar lögdu saman aftur í 1966, tó uttan Ben Gurion.) Teddy fer saman við Ben Gurion upp í nýggja flokkinn, og báðir fara úr forsætismálaráðnum.

Verður borgmeistari í Jerusalem

Men í 1965 skuldi vera val til bæði tingið, Knesset, og til býráð kring landið. Teddy noktaði at stilla upp til Knesset, men hann eftirlíkaði, eftir fyrst at hava borið seg undan, at stilla upp sum borgmeistaraevni í Jerusalem. Hann roknaði kortini ikki við at verða valdur.

Men valið fall soleiðis út, at hann kundi skipa samgongu við høgraflokkarnar og soleiðis seta tann gamla arbeidaraflokkinn uttanfyri.

Eitt tað fyrsta hann gjørdi sum borgmeistari var at ógilda eina samtykt hjá undanfarna býráðnum um at byggja eini nýggj ráðhús. Gamla ráðhúsið lá kloss í markið til Eystur-Jerusalem, sum tá var undir jordanskum ræði. Tað skuldi vera ov vandamikið fyri býráðið at vera so nær markinum til fíggingdan. Kollek dugdi ikki at síggja nakra orsök til, at býráðið skuldi søkja sær tryggari stað, samstundis sum fleiri túsund íbúgvar framvegis livdu í tí sama vandanum, sum býráðið vildi sleppa sær burturúr.

Longu í 1967 varð Jerusalem sameindur sum býur aftan á seksdagakriggið. Teddy legði frá fyrsta degi, eisini eftir sameiningina, stóran dent á, at arabarar skuldi framvegis kunna kenna seg sum heima í býnum.

Teddy segði, at "okkara uppgáva er at fáa fólk at liva saman. Her eru jøðar frá 104 ymiskum bakgrundum, og vit hava 40 ymiskar kristnar rætningar. Tí ræður um at fáa hesi fólk at virða hvønn

annan." Hetta var eisini galdandi fyri muslimar

Fekk milliardir í privatum stuðli

Fíggarætlanin hjá býnum var ikki nóg stór til at fígga allar ætlanirnar hjá Kollek. Í 1966 setti hann á stovn Jerusalem Foundation, hvørs endamál var at savna pening til at fígga parkir, sjúkrahús, lærustovnar, umhvørvisstovnar og annað. Tað eydnaðist hesum grunni at útvega 1 milliard dollarar í privatum stuðli, sum hava fíggað 1400 verkætlanir. Hetta sæst alt eisini aftur nógva staðni í býnum.

Kollek var formaður fyri Jerusalem Foundation, og her var hann virkin, til hann var 90 ára gamal.

Sum borgmeistari var hann eitt arbeiðsjarn. Hann kundi fara upp kl. 4 á morgni fyri at heilsa skrellimonnunum. "Teir hava eitt hart arbeiði. Onkur má vísa teimum, at teir eru virðismettir".

Hansara telefonnummar stóð í telefonbókini, so borgararnir kundu vita, hvar teir skuldu venda sær, um til dømis gøtuljósinu ikki virkaðu.

Aðrar morgnar kundi hann siggjast við einum bandupptakara, har hann las alt tað inn, sum trongdi til ábøtur. Morgunin eftir kannaða hann, um tað var gjørt.

Sum borgmeistari var hann av mongum mettur at vera hóvligur, og arabiska fólkið í býnum hevði tí stórt álit á honum. Hann setti seg eisini ímóti at flyta stjórnarsætið úr Tel Aviv til Jerusalem, tí hann helt, at hetta kundi økja spenningin millum arabar og jøðar.

Í 1993 tapti Kollek borgmeistarassessin til umboðið fyri Likud, Ehud Olmert, sum seinni gjørdist forsætismálaráðharri í Ísrael. Men tá var Kollek eisini 82 ára gamal. Seinni mátti Olmert leggja frá sær sum forsætismálaráðharri vegna ákærur um mutur.

Framvegis minnst fólkið í Jerusalem Teddy Kollek. Okkara arabiski bussførari í 2006 fekk nærum stjørnur í eyguni, tá tosað varð um Kollek. Hann var ein "great man!"

Tamar:

Kvinnan aftan fyri Teddy Kollek

Tað er nógv skrivað um Teddy Kollek, men lítið um konuna Tamar. Men hon var veruliga ein megnarkvinna aftanfyri mannin

Tað var á vetri í 1934, at Teddy í Wien hitti Tamar gjøgnum tað zionistiska felagsarbeiði, sum tey bæði vóru við í. Hon var bert 17 ára gomul og hevði ætlanir - eins og Teddy - at fara til Palestina at búgva. Tí lærði hon seg eisini urtagarðsarbeiði, sum var týðningarmikið at duga fyri at sleppa at búgva í eini kibbutz.

Tamar hevði stutt brúnt hár, brún eygu, eitt vakurt andlit og var sera skemtingarsom. Familja hennara vóru ortodoksir jøðar, men sjálv legði hon ikki so nógv í hetta.

Teddy var seks ár eldri enn hon. Hann var bólkaleiðari í einari zionistiskari rørslu, so hann var kanska mettur sum ein rættiligur "fongur" hjá eini gentu.

Teddy plagdi at leita Tamar upp, tá hon kom úr skúlanum, og hann fylgdi henni heim. Tey plagdu at standa og prátta uttanfyri húsini, har hon búði. Ofta hildu tey á so leingi, at allir sporvognar vóru givnir at koyra. So mátti hann til gongu hálvanannan tíma til hús!

Til Palestina

Teddy fór fyrst til Palestina, og Tamar fór aftaná honum. Tey giftust í maí 1937 í Tiberias við Genesaretsjógvin, har føroyingar eru væl kendir.

Bara tað at búseta seg í Palestina var í sær sjálvum ein stór avbjóðing, tí alt skuldi jú byggjast av nýggjum. Ta fyrstu tíðina kundu tey enntá ikki búgva saman, tí tey vóru í hvør sínari kibbutz.

Teddy var sum frá leið nógv burturstaddur í politiskum ørindum. Undir 2. heimsbardaga búðu tey eitt ár í London, og seinni eisini í USA.

Tamar kom tí at kenna tey somu fólkinu sum Teddy, og hon hevði eitt serligt vinasamband við konu David Ben-Gurion, Paula, sum eisini var ein megnarkvinna.

Teddy: Tamar var ein framúr stuðul.

Teddy sigur í sínum endurminningum um Tamar:

Tamar helt onkuntíð, at eg brúkti ov nógva tíð at hitta útlendskar fjølmiðlar og onnur vitjandi. Eisini fór nógv tíð at útvega pening til ymisk endamál, og til at skapa Jerusalem eitt gott umdømi uttanlands. Hon helt, at hetta gekk út

Tamar saman við dóttir og ommubørnum.

yvir arbeiðið at loysa teir dagligu trupulleikarnar hjá býnum. Men eg helt, at til dømis 80 til 100 almennir urtagarðar og lundir í býnum, sum var eitt av úrslitunum av mínum royndum at útvega pening til slík endamál, var eisini til frama fyri trivnaðin í býnum.

Kortini lurtaði eg væl eftir sjónarmiðunum hjá Tamar, tí hon er ikki bara kona mín, hon er eisini ein heilt serligur persónur. Eg kenni sera fá fólk, sum eru so skilagóð sum hon. Hon dugdi at hugsa eitt mál íggjagnum út í allar smálutir og kundi tí náa eina skilagóða loysn.

Hon helt eisini, at tað at vera kendur og hava ríkidømi hevði litlan týðning. Hon legði als ikki í at vera kend av fólki. Men tá hon helt mitt arbeiði sum borgarstjóra vera týðningarmikið, gav hon mær sín fulla stuðul.

Eg hevði als ikki verið førur fyri at arbeiðt, sum eg gjørdi øll hesi árini, um eg ikki hevði trygd fyri, at Tamar tók sær av okkara heimi. Hon hevur ikki bert tikið sær av børnunum og vanligu húsarhaldinum. Eg visti, at eg kundi altíð koma heim við hópini av gestum uttan at siga frá frammanundan, og gestirnir kundu altíð kenna seg hjartaliga vælkomnar.

Uttan himpr tók Tamar telefonina, tá fólk ringdu at ilskast um eitthvørt, og hon tosaði altíð tolin við tey. Tað er meira enn eg altíð havi gjørt. Hon hevur eisini gjørt alt møgulegt fyri at hjálpa við at loysa trupulleikar hjá tí einstaka. Hetta gjørdi hon, tí hon vildi lætta um hjá mær. Sjálvt tá eg var um at møðast, var jú altíð okkurt sum

kundi gerast eyka fyri Jerusalem, og tað gjørdi Tamar.

Einasta tíðin eg og Tamar vist høvdu saman var, tá vit ótu morgunmat saman, og hetta var ofta áðrenn tað lýsti fyri degi.

Eisini virkin í vælgerandi tiltøkum

Tamar hevur eisini verið virkin innan vælgerandi tiltøk. Hon var virkin í einum felagsskapi sum kallast Ilan - merkir træ á hebraiskum. Endamálið er at hjálpa børnum, sum eru fødd við líkamligum brekum. Ilan er vordin ein tann størsti hjálparfelagsskapurin í Ísrael, sum hjálpir umleið 15.000 fólki á ymiskan hátt, t.d. við skúling, íbúðum og ítróttarmøguleikum. Ein av teirra stovnum eitur Beit Tamar eftir Tamar Kollek.

Tamar og Teddy Kollek fingur tvey børn, Osnat og Amos, sum bæði búgva í Jerusalem.

Tamar er 94 ára gomul og er hampiliga væl fyri.

Framvegis er samband við Nomi Yeshua, skrivaran hjá Teddy. Hon sigur seg fegnast hvørja ferð, hon frættir úr Føroyum.

Tað verður eitt serligt minningarhald fyri Teddy Kollek í Jerusalem tann 1. juni, har millum onnur Shimon Peres, forseti Ísraels, luttaka.

Komandi partur

Í komandi parti verður greitt frá ferðini við Norrønu í slóðum fiskimanna í Íslandi.